

Skäl för vårt hopp

Den speciella utmaningen i den historiska period i vilken vi lever består – till stor del – i att lyckas förmedla aktualiteten i Kristus till dem som tror att det handlar om en gestalt som på något sätt är överspelad. Artikel av professor Lluís Clavell.

2008-09-11

Under sitt pontifikat, utanför det vanliga, kallade Johannes Paulus II alla kristna att evangelisera de länder och miljöer som på grund av

en lång sekulariseringsprocess inte längre känner Kristus.

Många har knappt hört talas om Jesus, och på samma gång känner de sig otillfredsställda inför den allmänna opinionens allt mer diffusa jordbundna erbjudanden; andra har hört eller läst något om Jesu Person, men i verkligheten känner de Honom endast ytligt eller har de fått en förvanskad bild av Honom.

Den speciella utmaningen i den historiska period i vilken vi lever består – till stor del – i att lyckas förmedla aktualiteten i Kristus till dem som tror att det handlar om en gestalt som på något sätt är överspelad.

Benedikt XVI har velat ta sig an detta uppdrag helt och fullt: i sina predikningar, i sina tal och skrifter finner man att han söker vägar för att sätta oss i kontakt med den sanne

Kristus och att uppväcka vänskap med Honom.

Många, troende och icke troende, svarar på detta engagemang, vilket man märker på den tilltagande uppmärksamhet som ges åt Påvens ord och på det märkbart ökande antal personer som kommer till Petersplatsen för att lyssna på honom. Också de ständiga köerna för att be vid Johannes Paulus II:s grav är ett bevis på den positiva reaktionen hos folk på kallelsen till den nya evangelisationen och på det oåterkalleliga behov som det mänskliga hjärtat har av Gud.

UNDERLÄTTA MÖTET MED KRISTUS

På Pingstdagen visade sig Sanningens Ande som tungor av eld över Maria och lärjungarna. Apostlarna talade med ord som de tusentals pilgrimer som befann sig i

Jerusalem under de dagarna förstod på sitt eget språk.

Idag liksom då manar Tröstaren oss att använda argument och ett språk som anpassar sig till varje miljö och varje person. Den kulturella, politiska och mediebetingade situationen driver fram kravet att hitta övertygande skäl för olika sociala sammanhang, utveckla idéer som attraherar och som erbjuder positiva lösningar på svårigheter.

Det handlar om att ge bärkraftiga och förståeliga skäl, på ett lugnt, respektfullt och vänligt sätt, som aposteln Petrus första brev anbefaller: **Men Herren, Kristus, skall ni hålla helig i era hjärtan. Var alltid beredda att svara var och en som kräver besked om ert hopp. Men gör det ödmjukt och respektfullt**[1].

Idag liksom under Kyrkans första tid kommer endast en bättre kunskap

om Jesu Kristi ansikte och en djupare vänskap med Honom att göra det möjligt för oss att förvåna våra samtida med en glad nyhet full av hopp: den nyhet som medför att Herren blir upptäckt som den ende som i överflöd kan fylla den smärtsamma meningslöshet som så ofta oroar människor.

Benedikt XVI insisterar på nödvändigheten att stärka förnuftet, och på hur betydelsefullt det är att kristendomen ända från början fick möta den hellenistiska filosofiska traditionen. Hans första encyklika, *Deus Caritas est*, är ett exempel på hans vilja att försona förnuftet och tron i kristendomens själva kärna, den gudomliga kärleken: ”Tron har förvisso sitt eget väsen genom mötet med den levande Guden – ett möte som öppnar för oss nya horisonter, som går vida utöver förnuftets sfär.

Men tron är samtidigt också en renande kraft för förnuftet självt. Utifrån Guds perspektiv befriar tron förnuftet från dess förblindelser och hjälper det därför att bättre göra sitt eget verk och att bättre se vad som tillhör dess eget område.”[2]

Tron presenterar sig som en vän till förnuftet, som en överskridande upplysning, som ett mäktigare ljus som ingjuts i vår mänskliga intelligens; men Benedikt XVI ger också förnuftet anspråk på att utöva rollen som själva religionens kritiska instans.

Förnuftet, öppet för transcendensen, i sökandet efter sanningen, erbjuder – ur ett kristet perspektiv – en bas för dialog med andra trosföreställningar: än mer, det är en fundamental hjälp för att religionen inte ska degenerera till vidskepelse. På så sätt kan man säga att förnuftet tillhör kärnan i teologens uppgift och även i den

kristnes existens som bör vara helt inriktad på Gud, teologal – som Påven påminde om med Manuel II Palaiologos, vilken han citerade – i den mån som ”att inte handla enligt förnuftet är något som strider mot Guds väsen”[3]

I ljuset av den kristna Uppenbarelsen som lär hur *Logos* fanns i begynnelsen[4], vidgar förnuftet sitt bruk: det stänger sig inte inne i sinnenas verklighet utan dess öppenhet mot sanningen når på något sätt människans grundläggande frågor och är i stånd att rena vårt sätt att leva vår tro[5]. Tron och förnuftet ”är som de två vingar som den mänskliga anden lyfter sig på för att betrakta sanningen”[6].

**ATT UTÖKA FÖRNUFTETS
HORISONT, EN UPPGIFT FÖR
UNIVERSITETEN**

När den kristne tar itu med förhållandet mellan förnuftet och tron bör han räkna med vetenskapernas olikheter. För närvarande är specialiseringen en karaktäristisk egenskap för vetenskapernas organisation: tack vare den har de vetenskapliga framstegen dessutom under det förra seklet fått en anmärkningsvärd knuff framåt.

I många fall är det dock troligt att vetenskapsmannen av sitt eget arbete drivs att undra över frågor som han aldrig kommer att kunna lösa med sin vetenskapliga metod: denna otillräcklighet visar på nödvändigheten att stimulera samarbetet mellan experter inom vetandets olika grenar för att förena synpunkter och på så sätt nå fram till en ny syntes.

Sökandet efter en ny harmoni mellan tro och förnuft är verkligen en

specifik uppgift för universitetet. Detta borde omformas till ”ett stort laboratorium, där enligt de olika disciplinerna, ständigt nya forskningsbanor utvecklas i ett stimulerande möte mellan tro och förnuft (...). Är inte detta ett entusiasmerande äventyr? Jo, därför att när man rör sig inom denna förnuftets horisont, upptäcker man den inneboende enheten som binder samman vetandets olika grenar: teologin, filosofin, medicinen, ekonomin, varje disciplin ända till de mest specialiserade teknologierna, för allt hör ihop”[7].

På universitetet koncentreras de mänskliga kunskapernas universalitet och där visar sig beroendet mellan den mänskliga personlighetens växt och den gudomliga skapande planen: forskningen – liksom varje annat ärligt arbete – berikar vår existens i världen och föreslår också för varje

generation ett åtagande för
framtiden.

För att förverkliga detta stora
äventyr av kulturell syntes föreslår
Benedikt XVI en väg: ”det moderna
vetenskapliga förnuftet bör helt
enkelt acceptera materiens rationella
struktur och överensstämmelsen
mellan vår ande och de rationella
strukturer som är verksamma i
naturen som något faktiskt, på vilket
dess metodiska förlopp baserar sig.

Men frågan rörande *varför* detta
faktum finns bör anförtros av
naturvetenskaperna åt andra nivåer
och sätt att tänka – till filosofin och
till teologin” [8]. De som odlar de
speciella vetenskaperna bör således
öppna sig för en högre sfär i stånd att
belysa en mängd resultat, där det är
möjligt att uppfatta en förståelse som
ger enhet åt dessa kunskaper;
världen uppnår sin mening i
intelligensens enande förmåga, men

denna bör sträcka sig mot en transcendent verklighet bortom den jordiska, som ger en yttersta mening åt existensen.

Å andra sidan påverkar förnuftets universella öppning också teologerna och filosoferna, som inte kan isolera sig och bortse från de andra vetenskaperna. Filosofin – och särskilt metafysiken – utnyttjar kunskaper från de övriga disciplinerna och undersöker deras hypoteser i det de försöker klargöra dem och verifiera dem. Det är ett vetande som är adekvat för principfrågor men som inte på något sätt gör de andra vetenskaperna överflödiga[9].

Dessutom kräver förnuftets öppenhet att filosofin och teologin reflekterar över andra dimensioner av den mänskliga existensen, som de stora religiösa erfarenheterna är. ”Det är till detta stora *logos*, till detta

vittomfattande förnuft, som vi inbjuder våra samtalspartners i kulturdialogen. Att vi själva ständigt på nytt återfinner det är universitetets stora uppgift”[10].

EN PERSONLIG SYNTES, FRUKTEN AV LIVETS ENHET

Relationen mellan tron och förnuftet visar sig inte enbart i universitetsmiljön: vi kan tänka på Johannes Paulus II:s och Benedikt XVI:s undervisning som Försynens förnyade uppmaningar att bättre uttrycka harmonin mellan tron och förnuftet.

Att svara på denna nya kallelse förpliktar oss att vårda den egna utbildningen och att betänka hur tron upplyser intelligensen i vår dagliga tillvaro: den kallar oss att bruka de medel vi har för att vårt förnuft skall bli *katolskt*.

Med ord av den helige Josemaría bör ett äkta kristet sinne äga ***vida horisonter, och en kraftfull fördjupning, i det som är ständigt levande i den katolska ortodoxin: – en rak och sund – aldrig ytlig – iver att förnya de lärosatser som är typiska för det traditionella sättet att tänka inom filosofin och i tolkningen av historien; – en noggrann uppmärksamhet gentemot strömningar inom samtida vetenskap och tänkande; – en positiv och öppen attityd inför aktuella förändringar av sociala strukturer och levnadsformer[11].***

Eftersom inte alla har samma lämplighet, inte heller förmåga, eller intresse för att fördjupa sin kulturella bildning, kommer de ovan citerade orden att konkretiseras på olika sätt i varje enskilt fall; men för alla bör de vara en drivkraft för att noga betänka de medel som vi använder för att bättre förstå vår tids

problem och vara skarpare i de förslag vi framför.

Familjariteten med trons rationella dimension är en grundläggande del av varje kristens teologiska utbildning, och helt visst en betydelsefull faktor i den ”talets gåva” som den helige Josemaría bad om för en modern apostel[12].

Litteratur av hög kvalitet hjälper ur många aspekter: den berikar läsaren med resonemang, information, språkvård, fostran av känslor och emotioner... Litteraturen kan vara ett mycket lämpligt medel för att vidga de egna utbildningshorisonterna. Utan tvivel stimulerar den stilla läsningen skapandet av nya projekt och låter oss bättre bedöma den information – ibland utan tillräckligt sammanhang – som kommer från medierna; men ofta gör vissa livsstilar det svårt för läsaren att bekanta sig med litterära verk eller

med tankar som skulle kunna berika honom: arbetsintensiteten får många att söka en passiv vila, sådan som televisionen eller underhållningsromaner erbjuder.

Med tanke på de nya generationerna är det en fördel att minnas att den personliga och kollektiva kulturen till stor del beror på den miljö man växer upp i. Därför är det avgörande för att aktivera förnuftet eller öva det i harmoni med tron att den uppfostran som man får i familjen eller i skolan hjälper en att alltifrån barndomen uppskatta skönheten i det goda, ett uppträdande styrt av dygden, och ett arbete som avslutats helt och hållet. Det kommer an på föräldrar, lärare, mentorer och vänner om de unga tidigt får smak för läsning och ständigt alltmera tränar sig i att utöva den del av det gudomliga Logos som intelligensen är.

En annan ingrediens av universell mentalitet är den positiva och öppna inställningen till tänkandets strömningar. För att kunna uppenbara för människorna att Jesus Kristus är svaret på deras oro är det nödvändigt att visa att vi överlastar oss med de problem och lösningar som vår samtalspartner föreslår oss, hur felaktiga de än kan tyckas oss.

En äkta och universell katolik kan analysera och belysa den andres inställning, också när den står i motsats till ens egen, med respekt, utan att förlöjliga den och ta den på allvar med allt det tilltalande som kan finnas i den.

Att lugnt undersöka de motsägande argumenten är en hjälp för att ställa frågor, stimulera och låta de egna idéerna mogna, att tänka seriöst: det är ett sätt att resonera som Benedikt XVI ofta använder. Att hoppa över detta första steg kan leda åhörarna

att acceptera något utan att se insidan, eller att tänka över – kanske med goda skäl – att svaret inte löser det ställda problemet: ett auktoritetsargument har en begränsad giltighet och är, de facto, i de flesta fall inte tillräckligt. Att i stället tränga in i den andres resonemang hjälper en att ge relief åt sådana idéers begränsningar, så vitt de är generaliseringar, i ett lägligt ögonblick och med motiverade invändningar.

Utan ett äkta osjälviskt intresse för den andre – dvs. en frukt av kärleken - kommer vi aldrig att förstå honom i grunden som han är: endast kärleken är konkret.

HARMONI MELLAN FÖRNUFT OCH TRO I DET OFFENTLIGA LIVET

Bruket av förnuftet i dess argumenterande och retoriska funktion är en hjälp att bli av med rädslan att tala om Gud i den

professionella och offentliga världen, att inte begränsa det apostoliska arbetet till den privata, familjära och vänskapliga sfären.

Den nutida kulturen kräver att de kristna deltar i debatter över teman med allmänt intresse, och att de gör det genom att visa att deras liv är enhetligt. På så sätt får man en autentiskt ärlig och förnuftsmässig debatt med ett vårdat språk som kommer att medverka till en fredlig samexistens.

I vår tid gör man här och var anspråk på att som grund för den politiska dialogen sätta en viss relativism, som bortser från varje mänsklig uppfattning av transcendent slag. Ofta presenteras den förenad med toleransen, som om man ville bekräfta att tron på Gud gör oss oförmögna att förstå deras problem och behov som inte äger tron: eller till och med att den

troende, då han för en dialog, gör anspråk på att påtvinga – även om han inte är medveten om det – övertygelser som är helt och hållet subjektiva.

Likväl är relativismen inte ett villkor för framsteg, inte heller resultatet av större respekt för friheten: det räcker att reflektera över historien för att se kristendomens avgörande stöd i upptäckten av den mänskliga värdigheten, av troheten mot förnuftet och värdet av samlevnad i frihet.

Tron har inte förlorat någon av sina potentialer: därför, inför svårigheterna i en miljö som förvisar det som är religiöst till den privata sfären kan den kristne inte låta sig ledas av modfälldhet eller av frestelsen att dölja sin tro. Det skulle vara en manifestation av ljumhet, av bekvämlighet och, i slutändan, av att

inte ha fattat den djupa relationen mellan förnuft och tro.

Den politiska dialogen kräver att krafterna för att bygga upp det gemensamma goda går samman, den uppmanar var och en att ta egna initiativ, komma med förslag, söka sina lösningar på de sociala problemen. I denna mening föreslår Kyrkans sociallära ”en humanism i nivå med Guds kärleksplan för historien; en integrerad och solid humanism, kapabel att inspirera till en ny social ordning grundad på varje människas värdighet och frihet”[13]. Den som inte skulle låta sin röst höras inför den förhärskande relativismen skulle inte blott avsäga sig den kristna uppfattningen om människan utan också abdikera från sin egen intimitet, ja, ända till att beröva andra sitt personliga bidrag till det allmänna goda.

Naturligtvis avser Kyrkan inte att tvinga sin tro på den som inte har den; men sanningen om hennes uppfattning om människan kan bli erkänd, åtminstone delvis, av de icke troende. Ett av hennes bidrag till det civila och politiska livet består i att erbjuda rationella argument. ”Man får inte glömma att, när kyrkorna eller de kyrkliga gemenskaperna griper in i den allmänna debatten och uttrycker reservationer eller åberopar vissa principer, innebär detta inte en form av intolerans eller en inblandning, ty sådana ingripanden är inriktade endast på att upplysa samvetena och ge dem möjlighet att handla fritt och ansvarsfullt enligt rättvisans verkliga krav”[14].

I det stora flertalet fall är det inte Kyrkans officiella institutioner som kommer att intervensera i den offentliga diskussionen, utan det tillkommer de troende lekmännen

att fatta *de konkreta teoretiska eller praktiska beslut, som var och en efter sitt eget samvete bedömer som lämpligast och mest i överensstämmelse med den personliga övertygelsen och förmågan. Som exempel kan nämnas beslut rörande olika filosofiska eller politiska åsikter, konstnärliga eller kulturella trender eller problem som uppstår i yrkes- eller samhällsliv.*[15]

Fastän politikerna har ett mer direkt åliggande för att bygga upp det gemensamma goda är det inte en uppgift som är reserverad enbart för dem. Alla kristna är kallade att samarbeta till utvecklingen i sina omständigheter genom att ge exempel på rättvisa i professionella relationer, och genom att vara medarbetare i kulturella initiativ eller för solidaritet, eller när det gäller kommunikation. Ibland kan de ingripa i yrkesmässiga

sammanslutningar, eller delta i en konferens...

Möjligheterna är mångfaldiga och det tillkommer var och en att inse när dessa dyker upp. Men slutligen, också på opinionens mark, fast det inte finns universella regler, är det i många fall tillrådligt att visa – på ett adekvat sätt, med tanke på den publik som man vänder sig till – att utan Jesus Kristus saknas möjligheten att förstå den verkliga innebörden i många situationer; att varje fråga kan finna sitt svar utifrån ett kristet perspektiv, även om det ibland inte är lätt att formulera det.

I den nya evangelisationen låter den kristne den gåva som Gud har gett honom i dopet bära frukt. Han vet att han är delaktig i Kristi kungliga, profetiska och prästerliga uppdrag, och litar på Honom att Han ska låta hans arbete ge resultat.

Den troende, utsänd till vingården av
Den som känner den bäst, lyssnar
med ny styrka till Johannes Paulus
II:s ord: ”*Var inte rädda! Öppna, ja,
slå upp portarna på vid gavel för
Kristus! Öppna staternas gränser för
hans frälsande makt, öppna de
ekonomiska systemen liksom de
politiska, de vidsträckta fälten av
kultur, av bildning, av utveckling.
Var inte rädda! Endast Kristus vet
vad som finns i människan. Endast
Han vet det!*”[16].

Lluís Clavell

[1] 1 Petr 3: 15-16.

[2] Benedikt XVI Encyklika *Gud är kärlek*, nr. 28.

[3] Jfr. Benedikt XVI, Tal vid universitet i Regensburg, 12-09-2006.

[4] Jfr. Joh 1: 1.

[5] Jfr Benedikt XVI, Tal vid universitet i Regensburg, 12.09.2006.

[6] Johannes Paulus II, Encyklikan *Tro och förnuft*, inledningen.

[7] Benedikt XVI, Tal vid Katolska Universitetet Sacro Cuore, Rom, 25.11.2005.

[8] Benedikt XVI, Tal vid Universitetet i Regensburg, 12.09.2006.

[9] Jfr Den helige Tomas av Aquino, *Super Boetium De Trinitate*, III, q. 5, nr. 1 till 6.

[10] Benedikt XVI, Tal vid Universitetet i Regensburg, 12.09.2006.

[11] Den helige Josemaría, *Plogfåran*, nr.428.

[12] Jfr. Ibid. Nr 430 och 899 På spanska läser man "don de lenguas" som vill beteckna förmågan att göra

sig förstådd samtidigt som det anspelar på pingstundret, då apostlarna talade på arameiska men alla åhörare med de mest olika modersmål förstod dem var och en på sitt eget språk. Ö.a [13]
Kompendium över Kyrkans sociallära, nr 19.

[14] Benedikt XVI. *Tal till deltagarna vid Europeiska Folkpartiets Kongress*, 30.03.2006.

[15] Sankt Josemaría, *Samtal*, nr 12.

[16] Johannes Paulus II, Encyklikan *Tro och förnuft*, inledningen.

.....